

**Veliuonos Antano ir Jono Juškų gimnazijos Seredžiaus Stasio Šimkaus skyrius –
daugiafunkcis centras**

2025-10-14

Dėl 2026 metų paskelbimo

Švietėjas, daraktorius, etnografas, spaudos darbuotojas Pranas Virakas gimė 1871-12-02 Padubysio kaime, netoli Seredžiaus. Tėvams persikėlus gyventi į Seredžių, skaityti lietuviškai bei vargonuoti mokėsi pas Seredžiaus vargonininką, knygnešį Joną Kumetį. Baigė Seredžiaus „liaudies mokyklą“, kurioje, kaip ir visoje Lietuvoje, buvo mokoma rusų kalba.

Anksti supratęs gimtosios kalbos svarbą, tėvui leidus, Pranas namuose įsteigė slaptą, caro valdžios draudžiamą, lietuvišką mokyklą. Pranas Virakas tris žiemas mokė Seredžiaus vaikus lietuviškai skaityti, rašyti ir matematikos. Slaptoje daraktoriaus mokykloje jo mokiniu buvo ir būsimasis kompozitorius Stasys Šimkus.

Kartu su tėvu Pranas aktyviai talkino knygnešiams. Jie ne tik slėpė atgabentas draudžiamas lietuviškas knygas, bet ir platino lietuvišką spaudą. Knygnešių paragintas, jau dvylikametis ėmė užrašinėti išgirstas pasakas, dainas, patarles, anekdotus. Užrašytą tautosaką įduodavo serediškiui Mataušui Žukauskui, šis viską slapta nugabendavo į Bitėnus Martynui Jankui. Dalis Prano Virako užrašytų pasakų iš ten pateko dr. Jonui Basanavičiui, kuris septynias jų įdėjo į pasakų rinkinį „Lietuviškos pasakos įvairios“, išleistą 1904 m. Čikagoje. Dar kelios P. Virako užrašytos pasakos 1903 m. buvo išspausdintos J. Basanavičiaus sudarytame rinkinyje „Iš gyvenimo vėlių ir velnių“.

1913 m. išvykęs į JAV, Pranas Virakas buvo pakviestas bendradarbiauti lietuvių katalikų Šv. Juozapo draugijos leidžiamame laikraštyje „Darbininkas“, kurį laiką netgi buvo jo redaktoriumi. Gyvendamas Bostone, P. Virakas aktyviai dalyvavo lietuvių visuomeninėje bei kultūrinėje veikloje: buvo išrinktas Bostono lietuvių blaivininkų draugijos pirmininku, dirbo Bostono Lietuvos šelpimo komiteto raštininku, organizavo išeivių jaunimui lietuvių kalbos vasaros mokyklą.

Prano Virako rankraštinis palikimas vertingas ne tik Seredžiaus krašto, bet ir visos Lietuvos istorijai bei kultūrai. Turėdamas fenomenalią atmintį ir rašymo įgūdžių, daug vertingo užrašė iš etnologijos, tautosakos, istorijos, kalbos. Aprašė valsčių pareigūnus, aplinkinius dvarus, gyventojų verslus, papročius, šventes, surašė girdėtas patarles ir priežodžius, anekdotus, vardus, pavardes, aprašė 1863 m. sukilimo atgarsius šioje ir anoje Dubysos pusėje, žuvis ir žvejybą upėse. Sielių plukdymas Nemunu turėtų būti įdomus ir panemunės miestelių žmonėms – jis aprašė, kaip sieliai buvo plukdomi Nemunu iki Prūsų (Smalininkų). Ypač detaliai aprašyta, kaip sielininkai „pereina“ vokiečių muitinę ir toliau plaukia iki Tilžės ar Rusnės, priduoda sielius, grįžta atgal iki Smalininkų, pėsti keliauja iki Jurbarko ir garlaiviu plaukia iki Seredžiaus. Rankraštinis P. Virako palikimas (30 mokyklinių sąsiuvinų) saugomas Respublikinės Martyno Mažvydo bibliotekos rankraščių skyriuje.

Prano Virako sūnus Jonas (1905-1988) buvo žymus Lietuvos architektas, parengęs Rainių kančios koplyčios projektą. Žentas – rašytojas Jonas Marcinkevičius, parašęs žinomą istorinį kūrinį „Kražių skerdynės“.

Pranas Virakas mirė 1966m.balandžio 11 d., palaidotas senosiose Seredžiaus kapinėse. Dalis P. Virako užrašytos tautosakos ir atsiminimų išspausdinta monografijoje „Seredžius“ (2003). Jo vardu pavadinta Seredžiaus gatvė, kurioje jis gyveno.

Esant galimybei, parengsime ir išleisime Prano Virako atsiminimus ir tautosaką atskiru leidiniu.

Manome, kad Pranas Virakas yra tinkamas, kad 2026 metai rajone būtų paskelbti jo metais.

Skyriaus vedėjas

Petras Baršauskas

DETALŪS METADUOMENYS

Dokumento sudarytojas (-ai)	Jurbarko r. Veliuonos Antano ir Jono Juškų gimnazija, LT-74440, 190919036
Dokumento pavadinimas (antraštė)	Dėl 2026 m. paskelbimo
Dokumento registracijos data ir numeris	2025-10-14
Dokumento gavimo data ir dokumento gavimo registracijos numeris	2025-10-14 Nr. ŠS9-298
Adresatas	Švietimo, kultūros ir sporto skyrius, Dariaus ir Girėno g. 96, 74187 Jurbarkas
Registratorius	Vyriausiasis specialistas Aida Bliundžiuvaitienė
Veiksmo atlikimo data ir laikas	2025-10-14 11:37:49
Dokumento nuorašo atspausdinimo data ir jį atspausdinęs darbuotojas	2025-10-14 atspausdino Vyriausiasis specialistas Aida Bliundžiuvaitienė

Nuorašas tikras
Jurbarko rajono savivaldybės administracija
2025-10-14